

Katolická polarizace podle náboženských periodik

Ivan O. Štampach

Nábožensky orientovaná periodika umožňují nahlédnout do názorového a koncepčního zápasu v katolické církvi. Odkázání na příležitostná svědectví jednotlivých účastníků těchto rozepí, bychom mohli vidět jen část této pestré scény a jen z určitého zorného úhlu. Přehled periodik nám umožní lépe se orientovat. Seriózním podkladem by mohla být pouze jejich úplná dokumentace. Zde bychom ale narazili na problém, které periodikum označit jako náboženské a konkrétně katolické. Po desetiletích, kdy režim umožnil českým katolíkům vydávat jeden týdeník pro laiky a jeden měsíčník pro duchovenstvo, se od roku 1990 víceméně katolicky orientovaná žurnalistika a publicistika rozrostla do impozantní šíře. Množství titulů a jejich náklady udivují i vzhledem k nepatrné účasti českého obyvatelstva na pravidelném životě katolické církve (kolem 4%).

Veřejně prakticky nedostupný fundament světa římskokatolických periodik tvoří pravděpodobně stovky farních věstníků od jednoduchých skládaček se základními informacemi až po poměrně bohatě vybavené ilustrované časopisy obsahující články s lokální publicistickou ambicí. Je pozoruhodným znamením doby, že to nejsou zdaleka vždy hlásné trouby farářů. Ti tam mívají svou pravidelnou rubriku, ale redakční otěže jsou v rukou nadaných, někdy i profesionálních laiků. Farní periodika, pokud se vyjadřují ke kontroverzním tématům, reprezentují velmi široký názorový vějíř od krajně konzervativních po velmi kritická a otevřená.

Zdá-li se nějaké periodikum být katolické, vypovídá to ještě málo o jeho vztahu k oficiálním církevním institucím. Církevními tiskovými orgány ve vlastním smyslu jsou pouze úřední akta jednotlivých diecézí a řádů, doplněná případně suššími nebo pestřejšími zpravodaji či věstníky. Některé řeholní společnosti též vydávají časopisy svým jménem.

Ostatní periodika pokládaná za katolická teoreticky vydávají různé soukromé firmy. Nutno ovšem počítat s pozicí tzv. polooficiálních periodik. Nejdůležitějším z nich je *Katolický týdeník*, jehož název naznačuje, že chce být reprezentací církve. Vydává jej Zvon, společnost s ručením omezeným, jejímiž rozhodujícími nebo jedinými společníky jsou ovšem jednotlivé diecéze. Vliv na podobu těchto novin má i to, že Česká biskupská konference je zájmově a názorově rozštěpená. Někteří předchozí šéfredaktoři se přiklá-

něli k jedné ze stran tohoto vnitrocírkevního konfliktu. Současnému mimořádně talentovanému a ambicióznímu šéfredaktorovi Norbertu M. Badalovi tento spor mezi majiteli umožňuje sledovat vlastní politiku kultivovaného tradicionalismu. Zájem o zachování přízně většiny zejména moravského venkovského čtenářstva jej však tlačí k tomu, že autoři otevření potřebám postmoderní kultury a kritičtí k současnému církevnímu establishmentu jen výjimečně a s potížemi dostávají možnost vyjádřit se. Dokonce se na ně občas na stránkách týdeníku nevybíravě a hrubě útočí, aniž by dostali možnost bránit se. *Katolický týdeník* se tím stále více obsahově a stylově přibližuje konkurenčnímu olomouckému týdeníku *Světlo*, který je však zatím ve svém konzervatismu otevřenější. Obsah jednotlivých rubrik naznačuje, že aspoň části redakce bylo nebo je šéfredaktorovo směřování cizí.

Perspektivy jsou formálně přílohou *Katolického týdeníku*. Zavedla se však praxe, že mají vlastní redakci a redakční radu. Odlišují se i grafickou úpravou. Jsou to vlastně noviny vložené do jiných novin. Vycházejí jednou měsíčně. Jejich iniciátoři na samém začátku měli na mysli intelektuální diskusní fórum. Dokud *Perspektivy* vedl Jaroslav Šubrt s redakční radou, v níž byly vyváženě zastoupeny názorové proudy, plnila příloha tento zamýšlený úkol. Bez formální změny vedení později vtiskl redakci konzervativní nábožensko-politickou strategii Petr Příhoda. Jí bylo přizpůsobeno i složení redakční rady. Z *Perspektiv* se stalo fórum úzké názorové skupiny blízke Mons. Otu Mádrovi a pražským dominikánům.

Dva hlavní názorové proudy reprezentují časopisy s různým zázemím. Barevně ilustrovaný měsíčník *AD* věnovaný mladým čtenářům vydává spolu s hojnou psychologickou a pedagogickou neperiodickou literaturou nakladatelství Portál spjaté se salesiánskou kongregací. Stačilo, že časopis uveřejnil několik na české poměry relativně odvážných článků o morálních a náboženských tématech, zejména o sexuálně-etických otázkách, a arcibiskup Graubner zakázal jeho distribuci ve farnostech své diecéze, bez ohledu na to, že jiný biskup, Václav Malý, do „*áděčka*“ pravidelně přispívá. Časopis je terčem neustálých ostrých útoků a nesnadno přežívá. Útoky mají vliv na distribuční možnosti a následně i na zájem odběratelů.

Skromný, leč úhledný měsíčník *Getsemany* je z dílny černošického nakladatelství Síť. Jeho zázemím je pražská obec mlčící církve, černošické ekumenické semináře a Institut ekumenických studií tč. integrovaný s Evangelickou teologickou fakultou UK. Časopis informuje převážně o římskokatolických vnitrocírkevních aktivitách, zahraničních (např. hnutí *My jsme církev*), nebo domácích (iniciativa *Kairos 98*). Přináší alternativní články věnované malým neformálním církevním společenstvím, prosazuje důsledné uplatnění liturgické reformy, nabízí nekonvenční výklady biblických čtení z katolické liturgie, zamýšlí se nad vztahy mezi křesťany a postmoderním světem.

Krajní tradicionalistické křídlo reprezentuje několik čtenářsky a tím i ekonomicky úspěšných časopisů. Vedle zmíněného *Světla* je to *Mezinárodní report* vydávaný jednou měsíčně soukromým vydavatelstvím Trialty. Je víceméně českou mutací časopisu amerického ultrakonzervativního katolicismu. Politicky je blízký Občanskému institutu. Jeho koncepce byla natolik ostrá, že biskupové zakázali tomuto časopisu užívat v názvu slovo „katolický“. Časopis *Immaculata* se zázemím v řádu minoritů (konventuálů) se často věnuje různým údajným zjevením Panny Marie. Časopis *Řád* potírá zednářská spiknutí, bojuje proti interrupcím a podává značně selektivní výběr zpráv ze života církve u nás a v zahraničí. Brněnský „časopis věrných katolíků“, jak se sám označoval, pod názvem *Pochodeň dneška*, později pak *Pochodeň zítřka*, byl ostře antijudaistický, skandalizoval náboženské a jiné menšiny, pěstoval teorii spiknutí, pomocí níž vysvětloval historické obraty.

Teologii je výslovně věnováno několik dalších časopisů. Dva z nich svými názvy navazují na samizdatová periodika ze sedmdesátých a osmdesátých let. *Teologické texty* pod vedením již zmíněného Oty Mádra působí především jako do jednotlivých sešitů rozčleněná učebnice pro dovzdělávání nedovzdělaných kněží. Pomáhají jim orientovat se v současných intelektuálních složitostech v duchu oficiální církevní linie. *Teologický sborník* vydává brněnské občanské sdružení Centrum pro studium demokracie a kultury. Je nezávislý na jakékoli církevní instituci. Uveřejňuje rozsáhlejší texty, mapuje současnou katolickou i jinou teologii, otevírá nové otázky. V posledních číslech se posouvá od uměřené klidné polohy k radikálnější kritice a ke svobodnějším teologickým pojetím. Na katolické kněze působící v redakční radě byl vykonáván tlak, aby odstoupili. Náročné náboženské publicistice blízko teologii a v duchu současné oficiální římské linie se věnuje *Communio* s půlroční periodicitou. Je součástí mezinárodní sítě podobných časopisů spojených názvem. Jeho české redakční a autorské zázemí je blízké dominikánskému řádu. Dominikáni jako řád zaměřený na teologii vydávají ve svém nakladatelství Krystal vlastní periodikum *Salve. Revue pro teologii a duchovní život*. Jeho umístění v názorovém spektru se v uplynulých desetiletích značně měnilo. Z časopisu publikujícího odvážné a diskusní texty (autoři Thomas Merton, Bede Griffiths, Jan Spousta, Bohumír Janát) se stal strážcem verbální ortodoxie.

Některé intelektuálně, kulturně či literárně orientované časopisy vyznívaly či vyznívají katolicky díky postojům svých vydavatelů či redaktorů. Bylo by však unáhlené hledat v nich přímý vliv církevních institucí. V úsudcích proto bývají víceméně nezávislé. Z nich lze připomenout tyto: *Velehrad*, který se věnoval náročné náboženské a občanské publicistice a byl zlikvidován ekonomickým tlakem olomouckého arcibiskupství. Dva další časopisy, olomoucký *Dialog – Evropa XXI* a pražské *Universum*, se

výslovně věnují vztahům mezi vírou a kulturou, druhý z nich především mezi vírou a vědou. Časopis *Souvislosti* nejprve vydával pražský Zvon. Mělo jít též o dialog mezi vírou a kulturou. Z redakčního kruhu nejprve odešel sjednocující činitel Antonín Petruželka do státních služeb, mezi ostatními propukly koncepční i osobní konflikty, vydavatelství Zvon se pokusilo časopis zlikvidovat, skupina redaktorů jej však odvážně vydává ve vlastní režii. Jeho dnešními protagonisty jsou nekonvenční intelektuálové, lingvista a literární historik Martin C. Putna a sociolog Bohuslav Blažek. Brněnskému literárnímu časopisu *Host* se připisuje katolická inspirace. Časopisy *Box* a *Bítov* inspirované básníkem Jiřím Kuběnou navazují na březinovské a demlovské tradice.